

הרב יואל פרידמן

ערכן של המצוות בארץ ישראל ובחול*

א. היו מצוינים בתפילין ובמזוזה

פרשת עקב כולה עוסקת בעניינה של ארץ ישראל. זו ארץ של שבעת המינים, וזו ארץ ש'עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה', ארץ שיש לנו בה שיחה מתמדת עם הקב"ה ואשר השפע האלקי בה תלוי ומותנה בפנייתנו אל הקב"ה וברמתנו המוסרית. לכן אם חוטאים אנחנו, אזי 'וְחָרָה אַף ה' בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְאֶבְדְּתֶם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה...'¹

מיד בהמשך הפרשה נאמר (שם, יח):

וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֹתֶם אֹתָם לְאוֹת
עַל יְדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.

ניתן היה לפרש שמשמעות סמיכות הפרשיות היא שנשים על לבנו את דבר ה', אשר בא לידי ביטוי במצוות תפילין ומזוזה, כדי שלא נגיע למצב של גלות. ולפי"ז הפסוק מדבר בזמן היותנו בארץ ישראל. רש"י, לאור המדרש בספרי (דברים פ"ט, מג), אינו מפרש כך:

* המאמר פורסם לראשונה בחוברת לזכרו של ראש המועצה הדתית ר"ג, מר רפאל גוילי ז"ל.

1. דברים יא, יז.

ושמתם את דברי - אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, **הניחו תפילין, עשו מזוזות** כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ) **הציבי לך ציונים.**

לפי רש"י הפסוק עוסק בזמן הגלות, והתורה מפנה את תשומת לבנו לכך שגם בגלות אנחנו מחויבים בקיום המצוות, אמנם רק בבחינת 'הציבי לך ציונים' וכדי שתישמר התודעה הלאומית לקיום המצוות ו'שלא יהיו לכם חדשים'.

רש"י מוסיף דוגמאות למצוות שעלינו להיות מצוינים בהן בחו"ל: תפילין ומזוזות. ראוי לציין שדוגמאות אלו אינן בנמצא במקור שהוא כאמור המדרש בספרי ודברים שם. השאלה היא מדוע רש"י הוסיף דוגמאות אלו. יתר על כן, המשנה במסכת קדושין² מבחינה בין מצוות התלויות בארץ שחיובן הוא רק בארץ ישראל לבין מצוות הגוף שחיובן הוא גם בחוץ לארץ; והלא מצוות תפילין ומזוזות הן מצוות הגוף, מדוע א"כ חיובן הוא בבחינת 'הציבי לך ציונים' ולא מעיקר הדיון?

הרמב"ן, הולך בעקבות רש"י, ומסביר בכמה מקומות שאכן הערך של קיום המצוות בחו"ל הוא חלקי. יש קשר בין האדם לבין המקום, ורק במקום שבו שורה השכינה אנחנו מחויבים בקיומן של המצוות. הקיום השלם והמלא של המצוות הוא רק בארץ ישראל וכהגדרתו הקולעת של הרמב"ן³ 'כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'".

ברור שאין הרמב"ן מתכוון לפטור את בני חו"ל מקיום מצוות מדאורייתא, שכן כאמור משנה מפורשת היא שמצוות הגוף - חייבים בהן בין בארץ ובין בחו"ל. הרמב"ן מדבר על הרובד האידיאלי של קיום המצוות, וזה מתקיים רק בארץ ישראל.

ב. היו מצוינים במעשרות ובחלה

ר' הלל בפירוש לספרי מפרש את המדרש בצורה שונה. הדוגמאות למצוות שאנו צריכים להיות מצוינים בהן בחו"ל אינן תפילין ומזוזות כפירוש רש"י אלא תרומה וחלה. שתי מצוות אלו הן מצוות התלויות בארץ, ובחוצה לארץ אנו פטורים מקיומן, והתורה אומרת שכאשר נהיה בגלות מן הראוי לחייב את עצמנו גם באלו המצוות כדי שתישמר התודעה הלאומית ביחס אליהן ו'לא יהיו לכם חדשים'. לפי

2. פ"א מ"ט.

3. ויקרא יח, כה.

פירושו הרובד עליו מדברת התורה הוא דרבנו, לאמור שנחייב עצמנו מדרבנו במצוות אלו למרות שאין אנו חייבים בהן. כך רוצה לפרש הגר"א גם לדעת רש"י, ולדעתו ייתכן ונפלה טעות סופר בפ' רש"י:

וקשה הלא גמרא מפורשת במס' קידושין לו ע"ב : כל מצווה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ – נוהגת בין בארץ בין בחו"ל... ויש לומר שטעות המעתיקים לשון רש"י ז"ל בזה, כי היה כתוב ברש"י ישן ר"ת ה"ת ע"מ וחשבו כי זה הוא פירושו 'הניחו תפילין עשו מזוזות' משום דכתיב בתריה וקשרתם אותם לאות על ידכם... וכתבתם על מזוזות ביתך ובשערך, לזאת חשבו דהר"ת הוא הניחו תפילין עשו מזוזות ובאמת הר"ת הוא 'הפרישו תרומות עשרו מעשרות'...

הרמב"ן (בעקבות רש"י) מדגיש שהמדרש בספרי מבוסס על סמיכות הפרשיות של 'ושמתם את דברי אלה על לבבכם' לפרשת 'וְאֶבְדְּתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵּה'. אך עדיין נשאלת השאלה מניין ההכרח הפרשני להסמיך ולקשר בין פרשת 'ושמתם את דברי אלה' לבין הפסוקים שבירמיהו: 'הַצִּיבִי לָךְ צִיּוּנִים שְׁמִי לָךְ תִּמְרוּרִים', ובגין כך לייחס לקיום המצוות בחוץ לארץ ערך פחות ומשני?

תשובה לשאלה זו מצאנו בעקבות פירוש 'צרור המור' של ר' אברהם סבע:

וקשרתם לאות על ירך ובין עינך – כי זהו בתפילין ובמזוזות שכתוב בה פרשת שמע ישראל... ואם יגזרו שלא יניחו תפילין כמו שקרה בימי חכמי התלמוד וקרה ג"כ בפורטוגאל ראוי שתעשה לך סימנים... בעניין שתמסור נפשך על קדושת השם וזהו ע"ד הציבי לך ציונים... תפילין ומזוזות הן שתי מצוות שיש בהן היבט של סימנים, ציון ודגל כלפי חוץ. לגבי מצוות תפילין קבע ר' אליעזר⁴ 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש'. המזוזה שמצויה על פתח ביתו של כל יהודי היא דגל ומורה על שייכותם של בני הבית לעם ישראל והקשר שלהם להקב"ה. לאור הנ"ל מתבאר מדוע פירש וציין רש"י שהמצוות

4. שמועה בשמו, בדברי אליהו פ' עקב עפ"י משאת משה ח"ב.

5. לא כ.

6. ברכות ו ע"א.

שלגביהן קובע המדרש שהן בבחינת 'הציבי לך ציונים' הן אותן מצוות הכתובות באותה פרשה, תפילין ומזוזות – שאם לא כן, מדוע יהיו הן 'ציונים'!?

ג. פירוש המהר"ל מפראג

לפי הפירושים שהזכרנו עד עתה המיקוד והנושא המרכזי של המדרש הוא הערך הסגולי של קיום המצוות בארץ ישראל. המדרש אמנם עוסק בקיום המצוות בחוץ לארץ, אך מבהיר שהקיום המלא והשלם של המצוות הוא בארץ ישראל. אף לפי פירוש הגר"א, המדרש מכוון לשימור התודעה הלאומית לקיום המצוות התלויות בארץ כשנחזור לארץ ישראל, ולשם כך יש לקיים את מצוות תרומות ומעשרות אף בחו"ל.⁷ למהר"ל מפראג⁸ דרך אחרת ולדעתו נראה שנושא המדרש הוא עצם קיום המצוות בחוץ לארץ. המהר"ל מתקשה בשאלה שהזכרנו לעיל, איך ייתכן שמצוות מזוזה ותפילין שהן מצוות הגוף יהיו רק בבחינת 'ציונים' בחו"ל, הרי יש חובה לקיימן גם שם!! המהר"ל מסביר שיסוד החובה לקיים את המצוות בחו"ל הוא 'כדי שלא יהיו עליכם חדשים' – כדי ליצור רצף היסטורי של מסירת התורה לעם ישראל. אנחנו מחויבים לקיים את המצוות מכוח ההופעה והגילוי של הקב"ה לאנושות במעמד הר סיני, ועם ישראל שואב את כוחו – את הזכות והחובה לקיים את המצוות מכוח אותה הופעה אלוקית. אילו היה רגע שהיינו פטורים מקיום המצוות, אזי היה מתנתק הקשר והרצף ההיסטורי למעמד מתן תורה בהר סיני, וכדי לחייב אותנו שוב היינו זקוקים להופעה ומתן תורה חדש. אך התורה היא נצחית, היא 'עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת'.⁹

וז"ל המהר"ל שם:

... אבל אם לא נתן השם יתברך שישמרו המצות בחוצה לארץ שיקיימו אותם כמו בארץ, היה בבואם לארץ אחר כך נתינה חדשה כיון שכבר נתבטלו המצות ח"ו, ואין כאן נתינה חדשה, ולכך אמר שלכך יקיימו המצות בחוצה לארץ גם כן, שאם לא כן היה צריך שיהיו המצות בבואם לארץ חדשים, ואין כאן דבר חדש כלל. שפעם אחת

7. ראה תוספות קדושין לו ע"ב ד"ה כל מצוה.

8. גור אריה, דברים שם.

9. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ט ה"א.

נתנה התורה מן השם יתברך, ולא שתי פעמים, ולפיכך כל מצות שהם חובת הגוף חייבין בחוצה לארץ, ומה שאמר: 'כדי שלא יהיו חדשים עליכם' הוא בעצמו טעם הכתוב שחייב כל מצות שהם חובת הגוף וחייבים עליהם בחוצה לארץ...

אמנם כאמור לעיל, לדעת המהר"ל אין הנגדה ברורה בין קיום המצוות בארץ לבין קיומן בחו"ל,¹⁰ אלא הנושא הוא המקור והסיבה לחובה בחו"ל.

ד. הרעיון שמאחורי הפירוש

פרופ' א' רביצקי¹¹ במאמר מקיף ומעמיק על הרעיון שעומד בבסיס המדרש, מפתח שתי תיאוריות. ראשית הוא מקצין את פירושו של המהר"ל, וטוען שרש"י בעקבות המדרש לא בא אלא לעודד ולהגביר את המוטיבציה לקיום המצוות בחו"ל. הוא גם מוצא לכך יסודות ועקבות היסטוריים, שכן בתקופות מסוימות בימי הביניים הייתה חולשה בקיום המצוות.¹² התיאוריה השנייה שהוא מעלה מצביעה על קורלציה בין הפירושים בעניין 'הציבי לך ציונים' לבין היחס לקיום המצוות בארץ ישראל ובחו"ל. לדעתו, הרמב"ן וההולכים בעקבותיו מעצימים את הערך של קיום המצוות בארץ ישראל וממילא מפחיתים את ערך קיומן בחו"ל, ולעומת זאת הפרשנים האחרים מתייחסים בצורה שונה לקיום המצוות בגלות. אמנם הוא צודק שהפרשנים ההולכים בעקבות הרמב"ן סוברים שיש לקיים את המצוות בעיקר בארץ ישראל, ורק שם אנו יכולים לקיים אותן בשלמותן, אך יש להסתייג מן הצד השני של המשוואה. אין הכרח שמי שחלק על פירושו של הרמב"ן, חולק גם על גישתו העקרונית (של הרמב"ן) ביחס לארץ ישראל וביחס לקיום המצוות שם.

10. מעניין שרמ"מ שניאורסון, תורת מנחם ט/ג (תשי"ג), עמ' 160, בחר להנגיד בין קיום המצוות בזה"ל לבין קיומן לעתיד לבוא ולא בין ארץ ישראל לחו"ל, ויכמ"ל.

11. "הציבי לך ציונים" לציון: גלגולו של רעיון, ארץ-ישראל בהגות היהודית בימי הביניים (תשנ"א) 1-39.

12. ראה למשל ר' משה מקוצי בסמ"ג סוף עשה ג שמוכיח את עם ישראל על קיום מצוות תפילין, ציצית ומזוזה.

הרה"ג יעקב אריאל במאמר על שיטת הגר"א במצוות יישוב ארץ ישראל¹³ מביא מקור ממנו אנחנו יכולים ללמוד שגישתו של הגר"א אינה שונה מזו של הרמב"ן, אף שהוא פירש באופן שונה את המדרש ורש"י; וז"ל הגר"א¹⁴:

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" כי שניהם הם ביחוד – ישראל וארץ ישראל: ישראל מע' אומות וארץ ישראל מכל הארצות. וכמו שנקרא א-להי ישראל כן נקרא א-להי הארץ. ולכן נענשו אפילו נוכרים, מפני שלא שמרו את התורה בארץ (מלכים ב, לו לו) שלא ידעו את משפט א-להי הארץ. שישראל מצווה על כל התורה בחוץ לארץ, ובארץ מצווה אפילו נוכרי. וזהו מה שאמרו סוף כתובות וקי ע"ב) כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו א-לוה. וגילוי של תורה הוא בארץ כמו שאמרו (ב"ב קמח ע"ב) "אווירא דארץ ישראל מחכים". וגם הנבואה אינה שורה אלא בארץ ישראל לכן ברח יונה וכמו שכתוב (איכה, ב ט) "מלכה ושריה בגויים אין תורה גם נביאיה לא מצאו חזון מה"

ברור גם שהשוני בפירושו של המהר"ל מפראג מזה של הרמב"ן נובע משוני פרשני מקומי ולא מהבדלי גישות בסיסיים ביחס אל ארץ ישראל. להלן כמה ציטוטים נבחרים מתוך דברי המהר"ל, ואפשר למצוא עוד כהנה וכהנה בספריו הרבים.

בהקדמה לספר דרך חיים כותב המהר"ל:

דבר זה, מה שאלו שלשה דברים נתנו על ידי יסורים, מפני שכל אלו ג' דברים הם קדושים כי ארץ ישראל היא הארץ הקדושה אשר הארץ הזאת היא נבדלת, יש בה השכל יותר משאר ארצות, ואם לא כן שהיה לארץ ישראל מעלה זאת, לא היה אווירא דארץ ישראל מחכים ביותר משאר ארצות, ולא היה בארץ ישראל דוקא הנבואה ובארנו זה במקומות הרבה.

13. שו"ת באהלה של תורה ד, עמ' 38.

14. אדרת אליהו א, ה.

ובחידושי אגדות¹⁵, מייחס המהר"ל לארץ ישראל כוחות על-טבעיים שבאים לידי ביטוי בגידול פירותיה:

ותדע כי הפירות שהם בא"י ראוי שיהיו יותר מן הארץ. מצד כי הארץ מוציאה הפירות לפועל אלא מצד הברכה מן הש"י שהוא שם וכבר אמרנו כי א"י מוכנת לזה ביותר מפני שהיא באמצע העולם לכך יש בה סגולה שהיא ארץ קדושה אלוקית ולכך אין הארץ מחזקת פירותיה שיש לה מצד הברכה האלקית...

ובמקום נוסף בחידושי אגדות¹⁶, מסביר המהר"ל את ההבדל בין גישתו של שמואל הבבלי לבין ר' יוחנן הארץ-ישראלי ביחס לגיל הנישואין והקדמתם או איחורם ללימוד התורה, עד שהגמ' אומרת 'הא לן והא להו':

שמואל איירי מבבל ור' יוחנן מארץ ישראל. ופירוש זה כי בארץ ישראל שהיא ארץ הקדושה שם היה התורה יותר מן בני בבל, ושם היו מתמידים בתורה כמו שידוע בכמה מקומות כי עיקר התורה היא בארץ ישראל ושם ילמוד תורה ואחר כך ישא אשה כי תורה זאת תהיה מגין עליו...

ברור א"כ שהמהר"ל מייחס כוחות רוחניים ועל-טבעיים לארץ ישראל. זה בא לידי ביטוי בלימוד התורה ובקיום מצוותיה בארץ ישראל, כי דווקא שם, יש להם ערך סגולי ורוחני מיוחד, עד שאמר: 'כי עיקר התורה היא בארץ ישראל'.

1. דחיית דבריו של פרופ' רביצקי

נראה שניתן להוכיח מתוך דברי המדרש ומן ההקשר לפסוקים עליהם הם נסמכים שהמוקד של המדרש הוא קיום המצוות בארץ ישראל ולא עידוד לקיום המצוות בחו"ל, כדברי פרופ' רביצקי. לדעתנו המדרש בא בעיקר להעצים את הערך של קיום המצוות בארץ ישראל ולהפחית מערך קיומן בחו"ל.

ראשית נביא את דברי המדרש (ספרי דברים פסקא מג)

דבר אחר ואבדתם מהרה, ושמתם את דברי אלה וגו', אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצויינים במצות

15. כתובות קי ע"א.

16. קדושין כט ע"ב.

שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים, משל למלך בשר ודם שכעס על אשתו וטרפה בבית אביה אמר לה הוי מקושטת בתכשיטיך שכשתחזרי לא יהו עליך חדשים כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני היו מצויינים במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים הוא שירמיהו אומר הציבי לך ציונים וגו' אלו המצות שישראל מצויינים בהם, שימי לך תמרורים זה חורבן בית המקדש, וכן הוא אומר אם אשכח ירושלם וגו' תדבק לשוני וגו', שיתי לבך למסילה דרך הלכת אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל ראו באלו דרכים הלכתם ועשו תשובה מיד אתם חוזרים לעריכם שנאמר שובי בתולת ישראל שובי אל עריך אלה.

כאמור המדרש נסמך על הפסוקים שבירמיה פרק לא, והמעין בפסוקים שם, יראה שכל הפרק כולו הוא פרק של נחמה והודעה לעם ישראל על חזרתו לארץ ישראל. להלן פסוקים נבחרים מתוך הפרק:

(ג) עוד אֲבַנֶּה וְנִבְנִית בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד תַּעֲדִי תַפִּיחַ וַיֵּצֵאת בְּמַחֹל מִשְׁחָקִים.

(ד) עוֹד תִּטְעֵי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרֶן נָטְעוּ נְטָעִים וְחָלְלוּ.

(ו) הִנְנִי מְבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבְּצֹתֵים מִיַּרְכְּתֵי אֶרֶץ...

(יב) אֲזַ תִּשְׁמַח בְּתוֹלָה בְּמַחֹל וּבְחָרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהִפְכֹתִי אֲבָלָם לִשְׂשׂוֹן וְנַחֲמֹתִים וְשִׁמְחֹתִים מִיְּגוֹבָם.

(יז) וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתָהּ נָאִם ה' וְשָׁבוּ בְנֵים לְגְבוּלָם.

(כ) הַצִּיבִי לָךְ צִיּוֹנִים שְׁמִי לָךְ תִּמְרוֹרִים שְׁתִּי לְבָךְ לְמַסְלָה דְרָךְ הַלְכֹתִי הַלְכֹתָ שׁוֹבִי בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל שָׁבִי אֶל עֲרִיךְ אֱלֹהֵי.

כאמור כל הפרק כולו עוסק בנחמה ובגאולתם של ישראל ולכן אך הגיוני הוא, שמגמת המדרש שנסמך על פסוקים אלו, היא לבטא את הערך החשוב של קיום המצוות בארץ ישראל. ובאמת הפשט של הפסוק 'הציבי לך ציונים...' הוא שהנביא מבקש מעם ישראל שכאשר הוא ירד לגלות, יניח ציונים וסימנים לאורך דרכו, כדי שידע לחזור מן הגלות ולהגיע על ידם לארץ ישראל.

נראה שאפשר להביא ראייה נוספת מן המשל שמביא המדרש:

משל למלך בשר ודם שכעס על אשתו וטרפה בבית אביה אמר לה הוי מקושטת בתכשיטיך שכשתחזרי לא יהו עליך חדשים...

המדרש בחר להמשיל את מציאות הגלות של עם ישראל למלך שכעס על אשתו. יש מאמרים רבים בספרות חז"ל שהמשילו את מציאות הגלות וההרחקה מארץ ישראל למלך שכעס: חלקם נמשלו למלך שכעס על בנו וחלקם למלך שכעס על אשתו. ניכר הבדל בין שני סוגי המשלים: זה הממשיל למלך שכעס על בנו, מיועד בדרך כלל לבטא את עצם מציאות הגלות ואת העובדה שכמו שדרכו של אב לרחם על בנו, כך הקב"ה מרחם עלינו ואינו מעניש אותנו במלוא חומרת הדין אלא מתייחס אלינו לפנים משורת הדין. **המשלים על הבן עוסקים במציאות הגלות עצמה**. לעומת זאת, המשלים על המלך שכעס על אשתו, עוסקים ביחסים הבין-זוגיים, יחסים מורכבים שיש בהם עליות ומורדות ולמרות זאת הקשר הבין-זוגי מתקיים, וסופן של כל המורדות שיש אחריהן עליות והתפייסות. במילים אחרות, **המשלים על המלך שכעס על אשתו**, עוסקים אמנם בגלות, אך עם מבט לעתיד, לתקווה, לכיוון של התפייסות וגאולה.

לשם ההדגמה נביא כמה משלים שבהם המוטיב של מלך שכעס על הבן וכמה משלים עם מלך ואשתו.

א. מאמר מהגמ' בבא בתרא י ע"א:

אמר לו ר"ע: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורן משגר לו?

ב. מאמר מהמדרש שמות רבא פ' מב:

למה"ד למלך שכעס על בנו והכניסו לקיטון ומתחיל לבקש להכותו והיה המלך מצעק מן הקיטון הניחה לי שאכנו, והיה פדגוג עומד בחוץ אמר הפדגוג המלך ובנו לפניו בקיטון למה הוא אומר הניחה לי אלא מפני שהמלך מבקש שאלך ואפייסנו על בנו, לכך הוא מצעק הניחה לי...

ג. מאמר מהמדרש ויקרא רבה פ' לב:

א"ר תחליפא אמר הקב"ה להם הוא קצפון ולי מה אני קצפון אשר נשבעתי באפי, נשבעתי באפי וחוזר אני בי אם יבואו אל מנוחתי למנוחה זו אינן באים אבל באים הם למנוחה אחרת, ר' לוי בשם בר קפרא אמר משל למלך שכעס על בנו וגזר עליו שלא יכנס עמו לפלטיין מה עשה המלך עמד סתריה ובנייה והכניס את בנו

עמו לפלטין נמצא מקיים שבועתו ומכניס את בנו כך אמר הקב"ה
 אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי למנוחה זו אין באין
 אבל באין למנוחה אחרת...

בכל המשלים הנ"ל המלך אמנם כועס על בנו, אך ניכר שרחמי האב על בנו,
 ולכן הוא מחפש כל דרך כדי להקל עליו את העונש שהטיל עליו.

להלן מאמרים שהמלך כועס על אשתו:

א. מאמר מן המדרש ספרא פ' שמיני פ' א:

ומשל **למלך שכעס על אשתו** והוציאה, לאחר ימים נתרצה לה
 מיד חגרה מתניה קשרה כתיפיה והיתה משמשת אותו יותר
 מדאי...

ב. מאמר מהמדרש ספרי במדבר פיס' קלא:

משל **למלך שכעס על אשתו** שלח אחר סופר לבוא ולכתוב לה
 גט עד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו אמר המלך אפשר
 שיצא סופר זה מיכן חלוק אלא אומר לו בוא כתוב שאני כופל לה
 כתובתה...

ג. מאמר ממדרש שמות רבה פ' נא

א"ר יצחק משל למה"ד **למלך שנטל אשה** וחיבבה יותר מדאי
 כעס עליה והניחה והיו אומרים לה שכנותיה אינו חוזר עליך עוד,
 לימים שלח לה ואמר כבדי את פלטין שלי והציעי את המטות
 שביום פלוני אבא אצלך כיון שהגיע יום פלוני בא המלך אצלה
 ונתרצה לה ונכנס אצלה לפלטין ואכל ושתה עמה ולא היו
 שכנותיה מאמינות, אלא כיון שהיו מריחות ריח בשמים באותה
 שעה ידעו שנתרצה לה המלך...

במדרש דידן, לאחר בקשתו של הקב"ה 'היו מצוינים במצוות', מביא המדרש
 את המשל: 'משל **למלך בשר ודם שכעס על אשתו** וטרפה בבית אביה אמר לה הוי
 מקושטת בתכשיטיך שכשתחזרי לא יהו עליך חדשים'. מן העובדה שהמדרש בחר
 להמשיל את מצואות עם ישראל בגלות וחובת קיום המצוות בחו"ל למלך שכעס
 על אשתו, נמצינו למדים ש**עיקר מגמתו של המדרש אינה ללמד על הגלות ועל**
קיום המצוות בחוץ לארץ, אלא ללמד על שלב ההתפייסות, לאמור קיום המצוות
בארץ ישראל.